

Kathedraal voor een monnik

Handvol werken van Fra Bartolommeo verruult Italië even voor Rotterdam

- ▶ Fra Bartolommeo (1472-1517) was schilder en dominicaan
- ▶ Het Museum Boijmans Van Beuningen bezit vijfhonderd van zijn schetsen
- ▶ Het stelt die studies nu samen tentoon met een aantal schilderijen

Rechts een detail uit *Madonna della Misericordia*, altaarstuk van Fra Bartolommeo uit 1515. Links een studie voor het gezicht van de jonge moeder op het werk. © Museum Boijmans Van Beuningen

Jozefien VAN HUFFEL

Ze hangt aan de verste wand, de *Madonna della Misericordia*, en toch zuigt ze je meteen naar zich toe wanneer je de zaal betreedt. In het midden van het monumentale altaarstuk staat Maria, de armen gespreid. Twee engelen, het haar in de war door de wind, houden de hoeken van haar mantel op zodat die de mensen rond haar beschermt tegen het naderende onweer. Helemaal bovenaan herhaalt Christus het gebaar.

Een wonderlijke compositie, die in de expo *Fra Bartolommeo. De goddelijke renaissance* in het Rotterdamse Museum Boijmans Van Beuningen alle ruimte krijgt. „De inrichting van de zaal is gebaseerd op de plattegrond en de ruimtelijkheid van een kathedraal”, legt curator Albert Elen uit. „In elk van de zes ‘zijkapellen’ links en rechts ontdek je een schil-

derij en de bijbehorende voorstudies, terwijl de *Madonna della Misericordia* hangt waar in een kerk het altaarstuk zou hangen.”

De Florentijn Fra Bartolommeo leverde dan ook haast uitsluitend religieus werk af. Net als heel wat stadsgenoten raakte hij aan het einde van de vijftiende eeuw in de ban van Girolamo Savonarola, een dominicaan die de burgers aanmaande zich te

verzetten tegen de ijdele heerschappij van de familie De Medici. De machthebbers werden verdreven, Savonarola kwam aan het hoofd van de republiek te staan en organiseerde een eigen systeem van volksvertegenwoordiging. Na vier jaar werd hij echter gearresteerd en als ketter geëxecuteerd. Fra Bartolommeo was in de buurt bij de arrestatie. Volgens biograaf Giorgio Vasari

durfde hij niet tussen te komen, maar besliste hij op dat moment wel zelf dominicaan te worden.

In zekere zin heeft het Museum Boijmans Van Beuningen zijn collectie schetsen van Fra Bartolommeo te danken aan diezelfde Vasari. In 1568 schreef die immers dat de tekeningen van de schilder zich in het klooster Santa Caterina da Siena bevonden. Bijna twee eeuwen later vroeg

een verzamelaar zich af of dat nog steeds zo was. Hij trof maar liefst vijfhonderd schetsen aan. „En noteerde herhaaldelijk dat het er wellicht meer waren geweest als de zusters er geen gebruik hadden als pakkapier voor muntjes”, lacht Albert Elen.

Sommige schetsen zouden als inpakkapier voor muntjes zijn gebruikt

Zeven schilderijen, bijna allemaal recentelijk gerestaureerd, verlaten voor de tentoonstelling Italië voor het eerst. Het is echter vooral de combinatie van schetsen en schilderij die boeit. Fra Bartolommeo was een begenadigd tekenaar, die zowel composities als details van zijn werken grondig voorbereidde op papier. Daardoor krijg je inzicht in het ontstaan van elk schilderij en in de verbanden tussen werken. Een leuk extraatje zijn de bladzijden waarop schetsen voor diverse werken naast elkaar prijken, zodat de hand van Maria bijvoorbeeld naar drie vluchtende prinsessen lijkt te rijden. Het verkennen waard.

Fra Bartolommeo. De goddelijke renaissance, tot en met 17 januari 2017 in Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam (Museum-park 10). Info via 0031 10 441 94 00 of op www.boijmans.nl.

Op ontdekkingsreis in een gouden kooi

Bekroond Red Star Line Museum pakt uit met *Cruise Away*, een tentoonstelling die doet nadenken

Ilse VAN HALST

Restaurants, orkesten, zwembaden, een golfbaan, een tennisveld, een bibliotheek, winkels, een kleine drukkerij, een serre die dagelijks verse bloemen levert, 450 bemanningsleden voor 430 passagiers. De luxecruiser

Belgenland van de rederij Red Star Line anno 1920 zag er niet anders uit dan zijn opvolgers vandaag. Die cruiseschepen vervoerden aanvankelijk migranten uit Antwerpen op zoek naar de Amerikaanse droom. Met de immigratiebeperkingen die de Ver-

enigde Staten in de jaren 1920 oplegden, moesten de rederijen echter een andere bron van inkomsten zoeken en speelden ze in op het ontluikend toerisme voor superrijken.

Die bleken zich te gedragen als de doorsnee toerist vandaag. Ze fotografeerden en filmde gretig en ze kochten de typische souvenirs voor thuis. De tentoonstelling *Cruise Away* in het Red Star Line Museum in Antwerpen, dat zopas de Vlaamse cultuurprijs voor erfgoed in de wacht sleepte, neemt je mee op ontdekkingsreis aan de hand van hebbingetjes, foto's, dagboekfragmenten en vooral amateuropnames van de derde wereldcruise van de *Belgenland* in 1927-1928.

De sfeer aan boord was zorgeloos. De lokale bevolking werd als curiositeit voorgesteld, het decor als exotische dierentuin. Slechts een enkeling stelt zich vragen bij de gouden kooi waarin hij vertoeft. Zo vertrouwt Elisabeth Butler, na een trip op de Nijl, haar dagboek toe: „Je kijkt in hun dorpen, maar toch blijf je van hen afgescheiden door het water. Je zou met de wagen door het dorp moeten rijden om echt in hun wereld binnen te treden.”

Of bemanningslid Stoddard: „Jeruzalem is een grote rotzooi. Tradities worden gematerialiseerd om winst te maken. Het is een schijnheilige vertoning.”

De beelden van fotografe Mashid Mohadjerin, die het voorbij voorjaar meevoer op een cruise op de historische route van de Red Star Line langs Italië en Griekenland, maken de pijnlijke vergelijking met vandaag. Ook anno 2016 belemmert de gouden kooi waarin passa-

giers van cruiseschepen vertoeven het zicht op het echte leven in de plaatsen die ze bezoeken en op de gruwelijke realiteit die zich soms aan stuur- of bakboord afspeelt, waar vluchtelingen in gammele sloepen vechten voor hun leven.

Cruise Away, nog tot 23 april gratis in de hal van het Red Star Line Museum in Antwerpen (Montevideostraat 3), 03 298 27 70, www.redstarline.be.

Zorgeloos amusant is het motto van de cruises anno 1927. Passagiers gooien een bemanningslid in het zwembad. © Red Star Line

Advertentie

ICTAM 02/548 98 98 • fax 02/51112 98
Bergstraat 52 • 1000 Brussel

Begeleide groepsreizen voorjaar 2017
Een selectie uit ons aanbod :

- TOGO & BENIN** 3/02 12d. Afrikaanse culturen en voodoo
- LAOS & CAMBODJA** 9/02 17d. Parels van de Mekong
- RAJASTHAN** 12/02 17d. Land van de Maharadja's
- COLOMBIA** 23/02 15d. Diversiteit tussen twee oceanen
- JAPAN** Lente! 26/03 15d. Kersenbloesems
- PERU** 22/04 15d. Schatkist van de Inca's

www.ictam.com